

Електронна демократія та сучасна Україна

1 Вінницький національний технічний університет

2 Вінницький державний педагогічний університет

Анотація. У статті аналізуються сутність електронної демократії, її роль у розвитку відносин між державою і суспільством.

Ключові слова: електронна демократія, інформаційно-комунікаційні технології, краудсорсінг, електронний уряд, інформаційне суспільство

Abstract. This article analyzes the nature of e-democracy, its role in the development of relations between state and society

Keywords: e-democracy, ICT, crowdsourcing, e-government, information society.

Інформаційно-комунікаційні технології стають невід'ємною складовою системи суспільних відносин усіх рівнів, що особливо актуально для політичної сфери. Сучасні технології підвищують ефективність публічних послуг, перетворюються на своєрідну форму політичної комунікації, дають можливість громадянам впливати на політичний процес, тим самим наближаючи їх до політичних лідерів, до політичної системи.

Серед новітніх форм політичної комунікації особливе місце займає електронна демократія (е-демократія). Це форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) [3].

Електронна демократія – це сучасна форма демократії, що характеризується використанням ІКТ як засобу передачі та отримання інформації невизначеним колом осіб (краудсорсінг), а також здійснення адміністративних процесів, прийняття спільних рішень і контролювання їх виконання [7, с. 105].

Електронна демократія здійснюється у кількох основних формах. Найпростішою формою електронної демократії є організація голосування через світову мережу. Це спосіб, який вимагає лише чисто технічних рішень, таких як ідентифікація виборця, захищені протоколи даних та моніторинг ходу голосування. Дана форма була використана у Великій Британії у 2002–2003 рр. парламентською групою з е-демократії. У цьому експерименті брали участь не лише виборча комісія, а й найбільші академічні установи. У двох великих містах – Шеффільді та Сент-Олбансі, відповідно, три та дві виборчі дільниці надали можливість виборцям проголосувати через Інтернет. Із загальної кількості виборців цим правом скористалися, відповідно, 35 і 40%, причому явка підвищилася на 10% порівняно з минулими виборами, що свідчить про те, що ця форма голосування позитивно вплинула на виборчий процес.

Другою формою е-демократії є надання громадянам можливості обговорення рішень міської ради, або ж навіть парламенту. У рамках подібної форми важливу роль відіграє наявність доступу до Інтернету, оскільки подібні дискусії на практиці стають дуже активними та гарячими, а також наявність відповідних технічних рішень, таких як форуми, блоги та чати. Ця форма застосована в Італії, у м. Болонья у січні-лютому 2002 р., коли було створено структуровану систему онлайн-дебатів. Практично було створено Інтернет-форум, який регулярно моніторився місцевими органами самоврядування, і де громадяни могли вільно висловити свою думку.

Подібна схема була використана в італійському місті Модена, де замість форуму було створено систему листка новин (newsletter), на який громадянин підписувався, залишаючи свої персональні дані, і натомість отримував можливість постійно або на поштову скриньку, або на мобільний телефон, регулярно отримувати інформацію про плани міськради. Він також міг ставити

запитання електронною поштою з гарантією відповіді у законодавчо встановлений час. Крім того, було створено низку онлайн-консультаційних центрів, а також проводилися онлайн-опитування.

Наступною формою впровадження непрямих форм електронної демократії є «електронний уряд» (e-government). Експерименти зі створення електронного уряду проводилися в США, Канаді та Великій Британії. Суть цієї форми полягає в тому, що всі урядові установи в обов'язковому порядку відображають процес своєї діяльності в онлайн-режимі, тобто публікуються та обговорюються закони та законопроекти, публікуються урядові звіти, а також створюється публічний портал, звідки громадянин може отримати всю інформацію про діяльність його уряду, а також обговорити всі нагальні проблеми на форумі. Ця система також включає в себе систему зворотного зв'язку із виборцями, починаючи із персональної поштової скриньки депутата, або урядовця, куди будь-який громадянин може надіслати запит, і закінчуючи регулярними інтернет-конференціями. Найпоказовішим прикладом цієї форми є проект «Online Parliamentary Petitions and Consultations», який включає в себе організацію, у співпраці з відповідними комітетами Палати лордів та Палати общин, низки публічних форумів, присвячених питанням, на які було подано найбільш розгорнутий звіт комітету. Аналогічний проект ще у 1999 р. запущено в австралійському штаті Вікторія [5, с.18-22].

За результатами міжнародних досліджень рейтинги України за окремими індексами, що стосуються впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, становлять:

- глобальний індекс конкурентоспроможності 2011-2012 (WEF Global Competitiveness Index) - 82 місце із 142 держав;
- індекс технологічної готовності 2011-2012 (WEF Technological Readiness Index) - 82 місце із 142 держав;
- індекс мережевої готовності 2011-2012 (WEF Networked Readiness Index) - 75 місце із 142 держав;
- готовність уряду (Government readiness) - 122 місце із 138 держав;
- використання урядом інформаційно-комунікаційних технологій (Government usage) - 75 місце із 138 держав;
- рейтинг за електронною готовністю 2010 (EIU eReadiness Ranking) - 64 місце із 70 держав;
- індекс електронного уряду ООН 2012 (UN e-Government Index) - 68 місце із 193 держав [3].

Задля підвищення рівня інформаційно-комунікаційних технологій в Україні схвалено Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні, яка визначає мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізм реалізації електронної демократії. Правовою основою розроблення та реалізації Стратегії є Конституція України та Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [2]. При цьому основними завданнями визначено повномасштабне входження України до глобального інформаційного простору. Передбачено, що дана Стратегія буде реалізована у 2013-2020 роках в кілька етапів. Сьогодні Україна знаходиться на етапі розбудови інформаційної інфраструктури для забезпечення доступу громадян до інформаційних послуг та інформаційно-комунікаційних технологій.

Впровадження електронного урядування, створення електронного уряду та становлення е-демократії знайшли своє відображення і в останній редакції закон України «Про Національну програму інформатизації» від 1 серпня 2016 року [1], а також у розпорядженні Кабінету Міністрів «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [4].

У Вінниці в рамках розвитку е-демократії громадська організація «Подільська агенція регіонального розвитку» ініціювала проведення дводенного Міжнародного форуму «Електронна демократія для змін» 30 червня-1 липня 2016 року. В заході взяли участь близько сотні учасників зі всієї України, Польщі, Молдови, Нідерландів та Швейцарії [8].

Вінниця є одним з міст-лідерів України щодо впровадження електронного урядування, тому саме у Вінниці стартував міжнародний форум, метою якого був обмін досвідом між бізнесом, владою та громадськими організаціями щодо розвитку та можливостей електронної демократії.

Захід проходив під патронатом депутата Європарламенту Міхала Боні за підтримки Фонду Чарльза Стюарта Мотта та Швейцарсько-української програми «Електронне урядування задля

підзвітності влади та участі громади» (EGAP) [6]. Серед партнерів проведення форуму – Державне агентство з питань е-урядування України, Вінницька міська рада, Реанімаційний Пакет Реформ, Громадянська мережа ОПОРА, iHUB Vinnytsia та Асоціація міст е-урядування.

Головними спікерами форуму стали Джон Стінен, Міністерство з внутрішніх справ та у справах Королівства, Нідерланди; Йорданка Томкова, експерт Швейцарсько-української програми «Е-урядування задля підзвітності та участі» (EGAP); Пауліна Собешук, TechSoup Europe; Лівія Туркану, Центр е-урядування, Молдова; Діана Зубко, експерт з демократичного врядування ПРООН; Юрій Лісовський, Громадянська мережа ОПОРА та Олександр Щелоков, керівник проекту «Е-data». На форумі учасники мали можливість обговорити актуальні питання у сфері е-демократії, покращити навички роботи із відкритими даними, електронними петиціями, просуванням своїх ідей, пошуку односторонців та організацій подій (crowdsourcing) за допомогою соціальних мереж, ознайомитись із корисними мобільними додатками тощо.

Отже, електронна демократія – опорний елемент сучасного розвиненого суспільства, оскільки забезпечує можливість кожного брати участь у формуванні та реалізації державної політики, впливати на прийняття рішень органами влади, використовуючи при цьому інформаційні технології для ефективної комунікації «Громадянин – держава». Е-демократія розуміється як форма політичної комунікації, відкритість державної влади, підвищення ефективності політичного керування й активне залучення громадян у прийняття політичних рішень на основі інформаційно-комунікативних технологій. Електронна демократія є ефективним інструментом та засобом зв'язку уряду із громадськістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України №74/98-ВР від 4 лютого 1998 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 1998. - № 27-28. - ст.181
2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України №537-V від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2007 - № 12. - ст.102
3. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів №386-р від 15 травня 2013 року // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>
4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів №2250-р від 13 грудня 2010 року // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-p>
5. Грицяк Н. В. Електронна демократія: простір довіри та політичної взаємодії / Н.В. Грицяк // Аналітика і влада: журнал експертно-аналітичних матеріалів і наукових пропозицій - 2012. - № 6. - С.193-197.
6. Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громадян // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://egap.in.ua>
7. Малишенко Л. О. Співвідношення електронної демократії та електронного уряду та визначення функцій даних інститутів / Л. О. Малишенко // Науковий вісник (Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців). Науки : економіка, політологія, історія. – 2008. – № 20. – С. 103–113.
8. Міжнародний форум «Електронна демократія для змін» / Лабораторія електронної демократії // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.e-demforum.org>

Зінко Олена Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету.

Зінко Ірина Юріївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри правових наук та філософії Вінницького державного педагогічного університету.

Zinko Elena - Ph.D., assistant professor of philosophy and humanities sciences Vinnitsa National Technical University.
Zinko Irina - Ph.D., assistant professor of legal sciences and philosophy Vinnitsa State Pedagogical University.